

Головіна О. В. ©

кандидат історичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СТРАТЕГІЯ ТА ШЛЯХИ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах розвитку демократичної України особливого значення набувають питання забезпечення гендерної рівності та недискримінації, протидії домашньому насильству. Зазначена проблематика потребує постійної уваги з боку науковців, фахівців у галузі правових та соціально-гуманітарних знань. Гендерна рівність є фундаментальним правом та необхідною умовою досягнення цілей зростання, соціальної єдності і демократії. Тим не менш, певна нерівність продовжує існувати і може поглиблюватися, якщо освіта, навчання та культура продовжуватимуть поширювати гендерні стереотипи. Щоб учні та студенти успішно навчалися, ставали впевненими у собі особистостями, відповідальними та активними громадянами, необхідно приділяти увагу забезпеченню гендерної рівності, рівному ставленню до дівчат та хлопців, а також навчанням з гендерних питань. Активна діяльність у цьому напрямку через практичні заходи в сучасних умовах є загальним запитом та основним завданням дисциплін соціально-гуманітарного профілю.

Ключові слова: гендер, юридична освіта, гендерно обумовлене насильство, захист потерпілих від домашнього насильства, шелтер (центр тимчасового перебування).

Постановка проблеми. Питання гендерного дисбалансу, а саме відсутність гендерної рівності та належного механізму її забезпечення, виступає вагомим фактором появи правових, економічних, соціальних проблем у суспільстві. В сучасних умовах розвитку демократичної України особливого значення набувають питання подолання перешкод у забезпеченні принципу гендерної рівності та недискримінації, протидії домашньому насильству.

Мета. Запропоноване дослідження спрямоване на вивчення та аналіз освітніх проєктів і практичних заходів як компонентів впровадження освітніх реформ в Україні щодо досягнення та подальшого відтворення гендерної рівності як складової освітнього процесу; підтримку освітніх реформаційних процесів в Україні, залучення сучасних досліджень як суто академічної, так і практичної спрямованості. Проєкт призначено для української аудиторії вищих навчальних закладів і спрямовано на реалізацію в межах України.

Виклад основного матеріалу. Навчальні курси з проблематики гендерної рівності та недискримінації, які проводяться для органів публічної влади та Національної поліції України, ініційовані авторським колективом науково-педагогічних працівників Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та присвячені проблемам теоретико-правового і практичного забезпечення принципів демократії та гендерної рівності в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування з метою всебічного забезпечення захисту прав людини і громадянина, сприяння становленню громадянського суспільства та розвитку України як відкритої європейської держави. Створення таких курсів зумовлено необхідністю наукового супроводу процесу демократизації та гуманізації діяльності Національної поліції, забезпечення гендерної рівності, а також прагненням регіональних органів влади скоригувати свою діяльність відповідно до визаних цивілізованим світом норм та ідеалів.

Зазначена проблематика потребує постійної уваги з боку науковців, фахівців у галузі правових та соціально-гуманітарних знань. Наявні сьогодні у цій галузі розробки не приділяють суттєвої уваги питанням теорії і практики гендерної рівності та недискримінації в умовах євроінтеграції, конституційної та адміністративної реформи. Доцільним є

пошук нового вектора у правовому і науковому розумінні значення принципів гендерної рівності, зокрема в діяльності органів публічної влади та Національної поліції України.

Мета введення курсів з означеної проблематики у навчальний процес – розглянути соціальне життя обох статей, їх спільне та відмінне; проаналізувати причини введення у наукову та практичну діяльність терміна «гендер»; подати у цілісній, систематизованій та зрозумілій формі основні поняття, структуру та засоби прояву гендеру як соціально-культурного фактору суспільства; вивчити роль гендерних досліджень у процесі соціальних трансформацій суспільства, зокрема трансформацій статусу обох статей, та створення суспільства гендерної рівності та справедливості щодо відносин між жінкою і чоловіком; усвідомити гендер як соціально-культурний конструкт, основними елементами якого є фемінінні та маскуліні характеристики.

Наявність численних стереотипів в українському суспільстві ставить перед авторами курсів додаткові завдання, зокрема: проаналізувати соціальні структури суспільства з точки зору наявності культурних норм, ставлень, моралі, типів поведінки та традицій щодо суспільних уявлень про соціальні статуси та ролі чоловіка та жінки; визначити сутність, роль та складові гендерних стереотипів; дослідити витоки гендерних стереотипів, уточнити роль соціально-культурних та біологічних чинників у формуванні ціннісних уявлень, які передаються від покоління до покоління. Усвідомити, що гендерні стереотипи проявляють себе через реалізацію жінки та чоловіка як носіїв певних психологічних та поведінкових характеристик та через прийняття певної соціальної ролі у виконанні певних видів соціальної діяльності.

Так, відповідно до потреб та вимог часу авторським колективом університету планується введення додаткового навчального курсу, зокрема для дистанційного навчання. Навчальний курс для дистанційного навчання «Забезпечення гендерної рівності» створений з метою підвищення рівня загальної обізнаності про гендерні питання, здатності усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК 12 відповідно до державного Стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 "Право").

Мета курсу: розглянути зміст та специфіку соціально-етичних, нормативно-правових, управлінських аспектів формування і реалізації гендерної політики в Україні та світі.

Дистанційний курс, підготовлений провідними фахівцями ДДУВС, містить ґрунтовний теоретичний матеріал, засвоєння якого дозволить досягти означеної мети. Опрацювання тем 5, 6, 7, що мають практичну спрямованість, надасть можливість працівникам Національної поліції отримати та поглибити знання у протидії гендерно обумовленому насильству. Структура та зміст навчально-методичних матеріалів курсу дозволяють використовувати їх також для здобувачів вищої освіти ДДУВС в умовах реалізації змішаного навчання.

Курс створений для впровадження матеріалів з гендерної рівності в систему післядипломної освіти закладів вищої освіти МВС – підвищення кваліфікації із застосуванням системи дистанційного навчання. Запропоновані навчальні курси дозволять сформувати цінності гендерної рівності, що є пріоритетом на сучасному етапі розвитку України як правової держави.

Разом із теоретичними дослідженнями гендерної проблематики, науковими розвідками та освітніми проектами в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ здійснюються заходи щодо практичної реалізації всеукраїнських та міжнародних програм як складової забезпечення прав та свобод людини.

Проблеми гендерної нерівності та дискримінації не є суто юридичними, вони обумовлені соціальними чинниками, рівнем розвитку суспільства, але розв'язання багатьох із них лежить саме у юридичній площині.

Найбільш розповсюдженою формою порушення прав людини є насильство в сім'ї. Так, зокрема:

- за оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 30 % жінок в усьому світі в тій чи іншій формі зазнавали насильства з боку чоловіків або партнерів. В Європі домашнє насильство посідає перше місце серед причин смерті жінок віком від 16 до 44 років (доповідь № 239 «Насильство щодо жінок», 2016 р.);
- з доповіді Жіночого консорціуму України: «В українському суспільстві спостерігається тенденція не розголошувати, приховувати проблему сімейного насильства... мають місце глибоко вкорінені дискримінаційні стереотипи про те, що насилля в сім'ї – це «сімейна справа», до якої не варто втручатися «сторонніми» – тобто правоохо-

ронним органам, сусідам, тощо» (Альтернативний звіт про виконання Конвенції ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок в Україні, 2008 р.);

- упродовж 2017 року до Національної поліції надійшло понад 110 тисяч заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством в сім'ї. Майже 1,4 тисячі заяв з цієї кількості – подали діти;

- стосовно осіб, які вчинили насильство в сім'ї, поліцією складено понад 80 тисяч адміністративних протоколів. Також домашнім насильникам винесено понад 70 тисяч офіційних попереджень про неприпустимість вчинення таких правопорушень. Наразі на обліку Національної поліції перебуває понад 67 тисяч осіб (з них 5,7 тисяч – жінки), які вчинили насильство в сім'ї;

- за даними Програми розвитку ООН, близько 60 % жінок у громадах регулярно страждають від фізичного насильства, але в Україні державними органами виявляються лише 10 % всіх випадків домашнього та гендерно обумовленого насильства [6].

Створення Обласного кризового центру тимчасового перебування (шелтеру) для осіб, постраждалих від гендерно обумовленого насильства, розглядається як дієвий засіб регулювання та реагування на гострі випадки домашнього насильства. Незважаючи на загрозу статистику, Дніпропетровська область й досі не має обласного кризового центру, в який могли б звернутися жінки із дітьми, постраждалі від гендерно обумовленого насильства та домашнього насильства зокрема.

Обласний кризовий центр – спеціально утворене об'єднання спеціалістів (практичний психолог, юрист, медичний працівник, соціальний працівник для роботи із дітьми), що надають екстрену та планову соціально-психологічну, юридичну, медичну допомогу постраждалим, у т. ч. особам до 18 років, від гендерно обумовленого насильства, у спеціальному відведеному приміщенні з метою подальшої соціалізації та реінтеграції. Створення центру має велике значення для реалізації програм протидії гендерно обумовленому насильству, сприяє процесам зміцнення національних механізмів запобігання і реагування на гендерно обумовлене насильство, забезпечення доступу до якісних послуг для осіб, які постраждали від насильства, що відповідають їхнім потребам.

Створення таких центрів зумовлено необхідністю наукового супроводу процесу демократизації та гуманізації діяльності Національної поліції, забезпечення гендерної рівності, а також підтримане прагненням регіональних органів влади скоригувати свою діяльність відповідно до визнаних цивілізованим світом норм та ідеалів.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ є учасником національної програми протидії домашньому насильству ПОЛІНА, має функціонуючу Науково-навчальну лабораторію, що досліджує проблеми забезпечення гендерної рівності, має у штаті висококваліфікованих юристів та психологів, медичних працівників. Розташування Обласного кризового центру на території ДДУВС забезпечить високий рівень функціонування центру завдяки висококваліфікованим кадрам та зможе надати додаткову безпеку постраждалим особам, унеможливить контакт постраждалих із кривдником.

Створення такого Центру та його розташування на території ДДУВС надасть можливість Науково-навчальній лабораторії дослідження проблем правового статусу внутрішньо переміщених осіб та забезпечення гендерної рівності здійснювати наукові дослідження та розв'язати такі додаткові завдання: проаналізувати соціальні структури суспільства з точки зору наявності культурних норм, ставлень, моралі, типів поведінки та традицій щодо суспільних уявлень про соціальні статуси та ролі чоловіка та жінки; визначити сутність, роль та складові гендерних стереотипів; дослідити витоки гендерних стереотипів, уточнити роль соціально-культурних та біологічних чинників у формуванні ціннісних уявлень, які передаються від покоління до покоління. Оскільки гендерні стереотипи проявляють себе через реалізацію жінки та чоловіка як носіїв певних психологічних і поведінкових характеристик та через прийняття певної соціальної ролі у виконанні певних видів соціальної діяльності, вивчення особливостей формування соціальних стереотипів дозволить свідомо впливати на них із метою змінення.

Проект із проблематики забезпечення гендерної рівності та безпеки, ініційований авторським колективом науково-педагогічних працівників Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, присвячений проблемі практичного забезпечення принципів демократії та гендерної рівності в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування для всебічного забезпечення захисту прав людини і громадянина, сприяння становленню громадянського суспільства та розвитку України як відкритої європейської держави. Запропоновані заходи, відповідно до потреб та вимог часу, до-

звolyть сформувати та захистити цінності гендерної рівності, що є пріоритетом на сучасному етапі розвитку України як правової держави, забезпечити ефективну протидію домашньому насильству.

Висновки. У результаті дослідження та діяльності в означених напрямках буде сформульовано науково-практичні засади функціонування навчального закладу, сумісні з концепцією гендерної рівності, передбачено надання допомоги працівникам навчальних закладів, просвітницьких організацій, спортивно-оздоровчих, лікувально-профілактичних установ та об'єднань, працівникам правоохоронних органів та органів влади, журналістам, медикам у проведенні заходів щодо запобігання проявам гендерної дискримінації, стимулювання розвитку сучасної України в напрямку громадянського суспільства, забезпечення прав та свобод людини.

Бібліографічні посилання

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1981 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207/
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 [ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005. *ВВР України*. 2005. № 52. Ст. 561.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017. *ВВР України*. 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
5. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»: затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 № 1379 / Міністерство освіти і науки України: Видання офіційне. Київ, 2018. 19 с.
6. Матеріали тренінгу «Запобігання домашньому насильству, захист потерпілих, практика ЄСПЛ» / Юлія Сеґеда. Дніпро, 2019. URL: [http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Prezentatsiya_DOMASHNIE_NASYLSTVO+YESPL\(1\).pdf](http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Prezentatsiya_DOMASHNIE_NASYLSTVO+YESPL(1).pdf)

Надійшла до редакції 26.06.2019

References

1. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy pro likvidatsiyu vsikh form dyskryminatsiyi shchodo zhinok [United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women] (1981). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 [in Ukr.].
2. Konventsiya pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms] / Rada Yevropy; Konventsiya, Mizhnarodnyy dokument vid 04.11.1950 [ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.97]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukr.].
3. Pro zabezpechennya rivnykh prav ta mozhlyvostey zhinok i cholovikiv (2005) [On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men]: Zakon Ukrayiny vid 08.09.2005. *VVR Ukrayiny*, 52, 561 [in Ukr.].
4. Pro zapobihannya ta protydiy domashn'omu nasyt'stvu (2018) [On Prevention and Countering Domestic Violence]: Zakon Ukrayiny vid 07.12.2017. *VVR Ukrayiny*, 5, 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> [in Ukr.].
5. Standart vyshchoyi osvity Ukrayiny: pershyy (bakalavrs'kyy) riven' vyshchoyi osvity, haluz' znan' 08 «Pravo», spetsial'nist' 081 «Pravo» (2018) [Higher education standard of Ukraine: first (bachelor) level of higher education, field of knowledge 08 "Law", specialty 081 "Law"]: zatverdzheno i vvedeno v diyu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 12.12.2018 № 1379 / Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny: Vydannya ofitsiyne. Kyiv [in Ukr.].
6. Materialy treninhu «Zapobihannya domashn'omu nasyt'stvu, zakhyst poterpilykh, praktyka YESPL» (2019) [Training materials "Prevention of Domestic Violence, Victim Protection, YESPL Practice"] / Yuliya Sehed. Dnipro. URL: [http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Prezentatsiya_DOMASHNIE_NASYLSTVO+YESPL\(1\).pdf](http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Prezentatsiya_DOMASHNIE_NASYLSTVO+YESPL(1).pdf) [in Ukr.].

SUMMARY

Holovina O. V. The strategy and ways of solving problems on gender-dependent abuse as the factor of democratical changes in the society. The matters of provision of gender equality and non-discrimination and action against family violence take on particular importance in the current context of democratic Ukraine development. Specified range of problems needs constant attention on the part of scientists, professionals in the field of legal and social and humanitarian knowledge. Gender equality is a fundamental right and an essential prerequisite for the achievement of objectives of growth, social cohesion and democracy. Nevertheless, some equality survives and may get worse provided that education, learning and culture will go on to disseminate gender stereotypes. It is necessary to pay attention to provision of gender equality, equal treatment of girls and boys, as well as gender issues training in order to

enable pupil's and student's youth to study successfully and to become self-reliant personalities, responsible and civic-minded citizens. Active efforts in this direction through practical measures are the common need and the major task of social and humanitarian disciplines.

Our research is oriented to the support of educational reformation processes in Ukraine and involves considerable American researches of merely academic and practical focus. The project is intended for Ukrainian public of higher educational establishments and is focused on implementation within Ukraine. The project is aimed at the promotion of the idea of gender equality as one of educational objectives with the use of educational methods, lectures and workshop sessions that have to be developed with the application of researches of American scientists including such as: Bosteyn, Mace and Musk in the paper "About the gender" make a clear difference between sex and gender. Unfortunately, there is a substitution of one notion with another in society.

James Elliott and Ryan Smyth in the paper "Race, gender and power at workplaces" study various manifestations of relations of power during distribution of workplaces among women and men and various accesses to education programs among youth in the context of gender differences.

Michael Kimmel, editor-in-chief of the international academic journal "Men and Masculinities", the author of research "The Gendered Society" presented his vision of problem of the formation of gender inequality, forms of its presentation in society, mechanism of continual inequality on the basis of gender differences and the difference among professional and qualification orientation of youth in gender categories.

Keywords: *gender, legal education, gender-dependent abuse, protection of victims against domestic abuse, shelter.*

УДК 342.8

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-51-55

Сердюк Л.М.[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЧИ ПОТРІБЕН УКРАЇНІ ВИБОРЧИЙ КОДЕКС: АРГУМЕНТИ «ЗА» І «ПРОТИ»

Предметом наукового аналізу стали відображені у доктрині конституційного права теоретичні положення щодо необхідності запровадження в національну правову систему України Виборчого кодексу. Наведено аргументи на підтримку ухвалення Верховною Радою України вищевказаного нормативно-правового акта, а також контраргументи з цього питання.

Ключові слова: *кодекс, Виборчий кодекс, виборче законодавство, кодифікація законодавства, Верховна Рада України.*

Постановка проблеми. 27-річна історія незалежної України свідчить, що проведення чергових виборів до загальнодержавних представницьких органів влади відбувається на основі суттєво оновленого виборчого законодавства. Не є винятком і виборчий процес 2019 року. Він відрізняється не лише кількістю бажаючих вибороти представницькі мандати, але й наміром окремих парламентарів змінити існуючу виборчу систему щодо виборів народних депутатів України з мажоритарно-пропорційної із закритими списками на аналогічну з відкритими списками, що виявився у розробці та реєстрації відповідних законопроектів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання кодифікації виборчого законодавства не є новим для юридичної науки. Більше того, воно знайшло не лише своє теоретичне вирішення, але й практичну реалізацію шляхом ухвалення виборчих кодексів у багатьох європейських державах. Як зазначає В. Несторович, у Європі виборчий кодекс застосовується більше ніж у 20 державах: Албанії, Болгарії, Боснії, Герцеговині, Республіці Македонія, Бельгії, Іспанії, Люксембурзі, Нідерландах, Норвегії, Польщі, Швеції, Фінляндії, Франції тощо. Досить активно почали здійснювати кодифікацію виборчого законодавства пострадянські країни. Сьогодні Виборчий кодекс

© Сердюк Л.М., 2019

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1732-8737>

liliyadp255@gmail.com